

Esialgne tõlge

EUROOPA KOHTU OTSUS (kümnes koda)

10. juuli 2025(*)

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalkindlustus – Võõrtöötajad – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Artikkel 3 – Esemeline kohaldamisala – Töötajate vaba liikumine – ELTL artikkel 45 – Määrus (EL) nr 492/2011 – Artikkel 7 – Võrdne kohtlemine – Sotsiaalsed soodustused – Piirialatöötaja puudega alaealine laps – Puudega lastele õpiabiteenustena antav lõimimisabi – Elukohatingimus – Proportsionaalsus

Kohtuasjas C-257/24,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Landessozialgericht Nordrhein-Westfaleni (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus, Saksamaa) 8. aprilli 2024. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 12. aprillil 2024, menetluses

PE, esindajad: tema vanemad

versus

Städteregion Aachen,

EUROOPA KOHUS (kümnes koda),

koosseisus: koja president D. Gratsias, kohtunikud E. Regan (ettekandja) ja J. Passer,

kohtujurist: J. Richard de la Tour,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja R. Kanitz,
- Euroopa Komisjon, esindajad: B.-R. Killmann ning F. van Schaik,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72, ja parandus ELT 2009, L 202, lk 90), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 988/2009 (ELT 2009, L 284, lk 43) (edaspidi „määrus nr 883/2004“), artikli 3, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta määruse (EL) nr 492/2011 töötajate liikumisvabaduse kohta liidu piires (ELT 2011, L 141, lk 1) artikli 7 lõike 2 ning ELTL artikli 20 ja artikli 21 lõike 1 tõlgendamist.

- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses, mille pooled on alaealine laps PE, keda esindavad tema vanemad, ja Städteregion Aachen (Aacheni linnapiirkond, Saksamaa) ning mis puudutab keeldumist anda PE-le lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 883/2004

- 3 Määruse nr 883/2004 I jaotise „Üldsätted“ artiklis 3 „Reguleerimisala“ on sätestatud:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse kõigi õigusaktide suhtes, mis reguleerivad järgmisi sotsiaalkindlustusliike:

- a) haigushüvitised;

[...]

3. Käesolevat määrust kohaldatakse ka artikliga 70 hõlmatud mitteosamakseliste rahaliste erihüvitiste suhtes.

[...]

5. Käesolevat määrust ei kohaldata

- a) sotsiaal- ja arstiabi suhtes;

[...]“.

- 4 Määruse nr 883/2004 III jaotise „Erisätted eri kategooriate hüvitiste kohta“ 9. peatüki „Mitteosamakselised rahalised erihüvitised“ artikli 70 „Üldsätted“ lõike 2 punktis c on ette nähtud:

„Käesolevas peatükis tähendavad mitteosamakselised rahalised erihüvitised hüvitisi, mis:

[...]

- c) on loetletud X lisa.“

- 5 Määruse X lisa rubriik „Saksamaa“ on sõnastatud järgmiselt:

„a) Elementaarne toimetulekutoetus eakatele ja madalama teenimisvõimega isikutele vastavalt sotsiaalseadustiku XII köite 4. peatükile

- b) Hüvitised elamiskulude katmiseks töötajaid käsitlevate põhisätete alusel, välja arvatud juhul, kui seoses kõnealuste hüvitistega on täidetud abikõlblikkuse kriteeriumid ajutise lisasumma saamiseks pärast töötushüvitise saamist (sotsiaalseadustiku II köite paragrahvi 24 lõige 1).“

Määrus nr 492/2011

- 6 Määruse nr 492/2011 artikli 7 lõigetes 1 ja 2 on ette nähtud:

„1. Töötajat, kes on liikmesriigi kodanik, ei tohi teise liikmesriigi territooriumil tema kodakondsuse tõttu kohelda ükskõik milliste tööhõive- ja töötingimuste suhtes teisiti kui selle riigi kodanikest töötajaid, eelkõige seoses töötasu, vallandamise ja töötuks jäämise puhul tööle ennistamise või uue töökoha leidmisega.

2. Tal on samad sotsiaalsed ja maksusoodustused kui selle riigi kodanikest töötajatel.“

Saksamaa õigus

- 7 Sotsiaalkindlustusseadustiku IX köites (Neuntes Buch Sozialgesetzbuch) „Puuetega inimeste rehabilitatsioon ja kaasamine“ on põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „SGB IX“) ette nähtud tingimused, millele peab vastama, et saada lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena.
- 8 SGB IX § 101 lõikes 1 on sätestatud:
- „Lõimimisabi teenuseid ei osutata Saksamaa kodanikele, kelle harilik viibimiskoht on välisriigis. Sellest võib konkreetsel juhul kõrvale kalduda üksnes siis, kui see on erakorralise hädavajaduse tõttu vältimatu ja kui tõendatakse, et tagasipöördumine Saksamaa territooriumile ei ole võimalik järgmistel põhjustel:
1. sellise lapse hooldamine ja kasvatamine, kes peab õiguslikel põhjustel jääma välismaale;
 2. pikemaajaline viibimine hooldusasutuses või suurenenud hooldusvajadus või
 3. avalikust võimust tingitud põhjustel.“
- 9 SGB IX § 104 lõikes 1 on ette nähtud:
- „Lõimimisabi teenused määratakse kindlaks vastavalt üksikjuhtumi erisustele, eelkõige vastavalt vajaduse laadile, isiklikule olukorrale, sotsiaalsele keskkonnale ning isiku enda võimalustele ja vahenditele [...]“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 10 Põhikohtuasja apellant, kes on 2009. aastal Saksamaal sündinud Saksamaa ja Iiri kodanik, elab koos oma vanematega Belgias Saksamaa piiri lähedal. Tema ema, kes on Saksamaa kodanik, töötab täistööajaga arstina Aachenis (Saksamaa). Tema isa, kes on Iiri kodanik, oli Euroopa Liidu ametnik, kelle töökoht oli Maastrichtis (Madalmaad).
- 11 Põhikohtuasja apellandil on vaimne puue, mis vajab erihoolust. Pärast seda, kui ta õppis Eupenis (Belgia) erikoolis, käis ta alates 2017/2018. õppeaastast Aachenis kaasavas koolis. Aacheni linnapiirkond andis talle tema taotlusel vastavalt SGB IX sätetele 2017/2018. õppeaastast kuni 2020/2021. õppeaastani lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, tasudes õpiabikulud esialgu 15 tunni ja seejärel 35 tunni eest nädalas.
- 12 Aacheni linnapiirkond jättis 9. juuni 2021. aasta otsusega rahuldamata taotluse saada seda lõimimisabi 2021/2022. õppeaasta eest põhjendusel, et põhikohtuasja apellant, kelle alaline elukoht on Belgias, ei vasta SGB IX § 101 lõikest 1 tulenevale riigi territooriumil elamise tingimusele. See asutus jättis 20. augusti 2021. aasta otsusega samal põhjusel rahuldamata põhikohtuasja apellandi vaide esialgse rahuldamata jätmise otsuse peale.
- 13 Sozialgericht Aachen (Aacheni sotsiaalkohus, Saksamaa) jättis 25. jaanuari 2022. aasta otsusega samuti sel põhjusel rahuldamata kaebuse, mille põhikohtuasja apellant – keda esindasid tema vanemad – esitas nende otsuste peale. Lisaks leidis see kohus, et SGB IX-s ette nähtud õigus saada lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ei saa põhineda ka liidu õigusel, kuna see ei kuulu määruse nr 883/2004 artikli 3 lõikes 1 nimetatud „haigushüvitiste“ hulka, ning määruse artikli 3 lõike 5 punktis a on sõnaselgelt sätestatud, et seda määrust ei kohaldata „sotsiaal- ja arstiabi“ suhtes.
- 14 Põhikohtuasja apellant, keda esindavad tema vanemad, esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Landessozialgericht Nordrhein-Westfalenile (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus, Saksamaa), apellatsioonkaebuse selle kohtuotsuse muutmiseks ja selleks, et muutes 9. juuni 2021. aasta otsust, mille juurde jäadi 20. augusti 2021. aasta otsusega, mõistetakse Aacheni linnapiirkonnalt välja hüvitis apellandile ajavahemikul 1. augustist 2021 kuni 30. novembrini 2021 õpiabi kasutamiseiga seotud kulude eest summas 12 782,32 eurot, kuna Belgia saksakeelne kogukond võttis tasuta enda kanda õpiassistendi kulud ajavahemikul 1. detsembrist 2021 kuni 30. juunini 2022.

- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõdeb, et riigisisese õiguse kohaselt tuleb talle esitatud apellatsioonkaebus jätta rahuldamata. Nimetatud kohtul on siiski tekkinud küsimus, kas riigisisene õigus on selles suhtes kooskõlas liidu õigusega.
- 16 Esiteks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas käesolev kohtuasi kuulub määruse nr 883/2004 kohaldamisalasse. Näib, et põhikohtuasjas kõne all olev lõimimisabi kui hariduses osalemise toetus, mis antakse puudega lastele õpiabina, ei kujuta endast sotsiaalkindlustushüvitist, mis kuuluks selle määruse esemelisse kohaldamisalasse, kuna selle suhtes ei kehti objektiivsed nõuded, nagu eelkõige puude raskusaste, ning seda antakse vastavalt asjaomase isiku isiklikele vajadustele, lähtudes nende vajaduste individuaalsest hindamisest liikmesriigi pädeva asutuse poolt.
- 17 Lisaks on kaheldav, kas SGB IX-s ette nähtud puudega lastele õpiabiteenustena antav lõimimisabi saab kvalifitseerida „haigushüvitiseks“ määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 punkti a tähenduses, kuna mõiste „haigus“ selle tavatähenduses tähendab tervises seisundi ajutist muutumist, samas kui selle lõimimisabi eesmärk on võimaldada abisaajatel läbida nende võimetele ja võimekusele vastav õpe ning edendada nende osalemist ühiskonnas.
- 18 SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, näib seega pigem kuuluvat mõiste „sotsiaalabi“ alla, mis on määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 5 punkti a kohaselt selle määruse esemelisest kohaldamisalast sõnaselgelt välja jäetud. Nimelt ei ole sellel lõimimisabil mingit seost ühegi nimetatud määruse artikli 3 lõikes 1 nimetatud riskiga. Lisaks ei oma selle õiguse tekkimisel mingit rolli töötamis-, sissetakse- või kindlustusperioodid ning seda abi antakse juhtumipõhiselt ja täiendavalt. Nimetatud lõimimisabi ei ole ka mitteosamakseline rahaline erihüvitis sama määruse artikli 70 tähenduses, kuna seda ei ole määruse X lisas nimetatud.
- 19 Teiseks leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et on vaja selgitada, kas liidu kodaniku välistamine sellest, et ta saab SGB IX-s ette nähtud puudega lastele õpiabiteenusena antavat lõimimisabi on kooskõlas määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikega 2, mille kohaselt on igal liikmesriigi kodanikust töötajal teise liikmesriigi territooriumil õigus samadele sotsiaalsetele soodustustele kui selle riigi kodanikest töötajatel. Kuna põhikohtuasja apellandi ema kasutas oma õigust vabalt liikuda, on tal õigus tugineda sellele sättele liikmesriigi vastu, mille kodakondsus tal on. Euroopa Kohus ei ole siiski veel võtnud seisukohta küsimuses, kas lõimimisabi, mis antakse õpiabiteenustena piirialatöötaja puudega lapse kooliskäimiseks, kujutab endast „sotsiaalset soodustust“ selle sätte tähenduses. Mõiste „sotsiaalne soodustus“ lai tõlgendamine võib toetada selle abi sinna hulka kuulumist. SGB IX-s ette nähtud tingimus lõimimisabi andmiseks puudega lastele õpiabiteenustena võib seega kujutada endast kaudset diskrimineerimist, kuna see võib oma olemuselt mõjutada pigem piirialatöötajaid kui selle riigi töötajaid.
- 20 Mis puudutab sellise piirangu õigustatust, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et sotsiaalkindlustussüsteemi finantstasakaalu ohustamine võib kujutada endast õiguspärast üldise huvi eesmärki, mis võib õigustada mitteresidentide välistamist hüvitiste saamise õigusest. Asjaolu, et SGB IX on sellisest välistamisest näinud ette erandid eriliste raskuste korral, mis on peamiselt seotud hüvitiste võimaliku osutamisega elukohaliikmesriigis, võimaldab igasuguse põhjendamatult diskrimineerimise välistada. Lisaks võib väita, et ELTL artiklis 18 üldiselt kaitstud diskrimineerimiskeelu põhimõtet on seoses sotsiaalabiga täpsustatud määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 5 punktis a, mis õigustab seda, et kõnealust lõimimisabi ei anta isikutele, kes ei ela riigi territooriumil. Taoline välistamine kinnitab seega rahvusvahelisele avalikule õigusele tuginevat territoriaalsuse põhimõtet, mille kohaselt tuleb maksudest rahastatavaid abiteenuseid anda üksnes selle riigi territooriumil elavatele isikutele.
- 21 Samas ei ole kindel, et see, kui mitteresidendid välistatakse SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi saamisest, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, on tõepoolest vajalik maksutulu nõuetekohaseks kasutamiseks. Eelkõige ei ole selge, mil määral säästab Saksamaa Liitvabariik tegelikult kulusid tänu sellele välistamisele, mis kehtestati pärast õigusnormide karmistamist 1. jaanuaril 2004. Lisaks on sellise välistamise tõttu mitteresidentidest Saksamaa kodanikud potentsiaalselt sunnitud Saksamaale tagasi pöörduma, mis tooks kaasa selle liikmesriigi kulude suurenemise. Kuna liikmesriigi seadusandja püüdis sellise karmistamisega vähendada lõimimisabi kuritarvitamist, näib see eesmärk olevat samuti kaheldav, arvestades eelkõige proportsionaalsuse

põhimõtet. Saksamaa territooriumil osutatud mitterahaliste hüvitiste puhul ei teki nimelt kuritarvitamise ohtu. Samuti ei ole tõendeid, mis näitaksid, et põhikohtuasja apellant kuritarvitas õigust, luues kunstlikult tingimused määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikes 2 nimetatud sotsiaalsete soodustuste saamiseks. Lõpuks, kuna mitteresidentide välistamise eesmärk on vabastada pädevad riigisisesed asutused mitteresidentidest Saksamaa kodanike abi saamise tingimuste rangest kontrollimisest, on selle välistamise vajadus endiselt vaieldav, kuna neid teenuseid osutatakse Saksamaa territooriumil.

22 Kolmandaks on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas selle välistamine, et mitteresidentid saavad puudega lastele õpiabiteenustena antavat lõimimisabi, kujutab endast liidu kodanikele ELTL artiklist 20 ja artikli 21 lõikest 1 tuleneva õiguse objektiivselt põhjendatud piirangut. Nimelt on põhikohtuasja apellant ebasoodsamas olukorras ainuüksi seetõttu, et ta otsustas kasutada oma liikumisvabadust, valides oma harilikuks viibimiskohaks Belgia.

23 Neil asjaoludel otsustas Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [määruse nr 883/2004] artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et [SGB IX-s] ette nähtud lõimimisabi, mis antakse õpiabiteenustena, kujutab endast hüvitist eelnimetatud artikli 3 tähenduses ja kuulub seega selle määruse esemelisse kohaldamisalasse?

Kui vastus esimesele küsimusele on eitav, siis

2. kas [määruse nr 492/2011] artikli 7 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisese õigusnorm, mis seab SGB IX-s ette nähtud õpiabiteenustena antava lõimimisabi saamise sõltuvusse hariliku viibimiskoha olemasolust Saksamaal?

3. Kas [ELTL] artikli 20 ja artikli 21 lõike 1 kohaselt on tegemist liidu kodanike õiguste põhjendamatu piiranguga, kui SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, keeldutakse andmast liidu kodanikele, kelle elukoht või harilik viibimiskoht on teises (piirnevas) liikmesriigis, kuid mitterahalist teenust osutatakse elukohariigis?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

24 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 883/2004 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et selline hüvitis nagu SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, kuulub selle määruse esemelisse kohaldamisalasse.

25 Küsimusele vastamiseks tuleb esiteks kontrollida, kas lõimimisabi kujutab endast sotsiaalkindlustushüvitist määruse artikli 3 lõike 1 tähenduses.

26 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt seisneb määruse nr 883/2004 kohaldamisalasse kuuluvate ja sealt välja jäävate hüvitiste erinevus peamiselt iga hüvitise koostisosades, eelkõige selle eesmärgis ja määramise tingimustes, mitte asjaolus, kas hüvitis loetakse riigisiseses õiguses sotsiaalkindlustushüvitiseks või mitte (11. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Sozialministeriumservice, C-116/23, EU:C:2024:292, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Hüvitist saab pidada määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 tähenduses sotsiaalkindlustushüvitiseks, kui seda esiteks antakse hüvitisesaajatele seaduses määratletud olukorra alusel, hindamata isiku vajadusi kaalutlusõiguse alusel individuaalselt, ning kui see on teiseks seotud mõne määruse nr 883/2004 artikli 3 lõikes 1 otsesõnu loetletud riskiga. Need kaks tingimust on kumulatiivsed (11. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Sozialministeriumservice C-116/23, EU:C:2024:292, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

28 Mis puudutab eelmises punktis nimetatud esimest tingimust, siis tuleb meelde tuletada, et see on täidetud, kui hüvitist antakse lähtuvalt objektiivsetest kriteeriumidest, mis annavad juhul, kui need on täidetud, õiguse saada hüvitist, ilma et pädev asutus võiks muid isiklikke asjaolusid arvesse võtta

(11. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Sozialministeriumservice C-116/23, EU:C:2024:292, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 29 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ei sõltu objektiivsete tingimuste täitmisest, nagu eelkõige töövõimetuse või puude määr või täpne raskusaste, vaid seda annab pädev riigisisene asutus SGB IX § 104 lõike 1 kohaselt vastavalt asjaomase isiku isiklikele vajadustele, lähtudes tema olukorra individuaalsest ja kaalutlusõiguse alusel hindamisest selle asutuse poolt.
- 30 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ei vasta käesoleva kohtuotsuse punktis 27 nimetatud kahest kumulatiivsest tingimusest esimesele, mistõttu see abi ei kujuta endast sotsiaalkindlustushüvitist määruse nr 883/2004 artikli 3 lõike 1 tähenduses.
- 31 Tuleb siiski märkida, et kõnealuse määruse artikli 3 lõige 3 laiendab selle määruse kohaldamisala ka artikliga 70 hõlmatud mitteosamakselistele rahalistele erihüvitistele. Neil asjaoludel tuleb teiseks kontrollida, kas SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, kujutab endast sellist hüvitist.
- 32 Sellega seoses olgu vaid märgitud, et määruse nr 883/2004 artikli 70 lõike 2 punkti c sõnastusest tuleneb, et mitteosamakselised rahalised erihüvitised tähendavad üksnes hüvitisi, mis on loetletud selle määruse X lisas. SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ei ole aga selles lisas nimetatud. Seega ei kujuta lõimimisabi endast sellist hüvitist (vt selle kohta 12. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Caisse d'assurance retraite et de la santé au travail d'Alsace-Moselle, C-769/18, EU:C:2020:203 punkt 35).
- 33 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 883/2004 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et selline hüvitis nagu SGB IX-s ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ei kuulu selle määruse esemelisse kohaldamisalasse, kuna selle hüvitise andmine ei sõltu objektiivsete tingimuste täitmisest, vaid põhineb asjaomase isiku vajaduste individuaalsel hindamisel liikmesriigi pädeva asutuse poolt.

Teine küsimus

- 34 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 492/2011 artikli 7 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm, mis seab liidu kodanikust piirialatöötaja puudega lapsele õpiabiteenustena antava lõimimisabi saamise tingimuseks, et see laps elab selle riigi territooriumil.
- 35 Küsimusele vastamiseks tuleb esiteks täpsustada, et kõik liidu kodanikud, sõltumata nende elukohast ja kodakondsusest, kes on kasutanud töötajate vaba liikumise õigust ja kes teostavad kutsetegevust mõnes muus liikmesriigis kui elukohariik, kuuluvad ELTL artikli 45 – ehk sätte, mida määrusega nr 492/2011 täpsustatakse – kohaldamisalasse (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus PF jt, C-830/18, EU:C:2020:275, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Nimetatud määrusele saavad ilma vahet tegemata tugineda nii vastuvõtvas liikmesriigis elavad võõrtöötajad kui ka piirialatöötajad, kes küll töötavad kõnealuses liikmesriigis, kuid elavad teises liikmesriigis (vt selle kohta 15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Thermalhotel Fontana, C-411/22, EU:C:2023:490, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 37 Käesoleval juhul tuleb tõdeda, et põhikohtuasja apellandi ema on Saksamaa kodanik, kes töötab Saksamaal, kuid elab Belgias.
- 38 Piirialatöötajal, kes on kasutanud oma liikumisvabadust, on seega õigus tugineda liikmesriigi vastu, mille kodanik ta on, määrusele nr 492/2011, eelkõige selle artikli 7 lõikele 2, milles on sätestatud töötajate võrdse kohtlemise põhimõtte seoses selle sätte tähenduses „sotsiaalsete soodustuste“ saamisega. Piirialatöötaja pereliikmed saavad kaudselt tugineda võrdsele kohtlemisele (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus PF jt, C-830/18, EU:C:2020:275, punktid 25 ja 26 ning seal viidatud kohtupraktika).

- 39 Seoses mõiste „sotsiaalne soodustus“ määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses olgu teiseks märgitud, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt hõlmab see kõiki soodustusi, mis olenemata sellest, kas need on seotud töölepinguga või mitte, antakse tavaliselt selle liikmesriigi töötajatele peamiselt nende objektiivse töötaja staatuse või pelgalt nende liikmesriigis asuva elukoha alusel ja mille laiendamine töötajatele, kes on teise liikmesriigi kodanikud, on seetõttu asjakohane selleks, et hõlbustada nende liikuvust. Nimetatud sättes tehtud viidet sotsiaalsetele soodustustele ei saa tõlgendada kitsendavalt (vt selle kohta 11. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Sozialministeriumservice, C-116/23, EU:C:2024:292, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 40 Sotsiaalsed soodustused on seega sotsiaaltoetused, mida antakse sellise võõrtöötaja ülalpeetavale lapsele, keda ta peab ülal pidama (vt selle kohta eelkõige 20. juuni 1985. aasta kohtuotsus Deak, 94/84, EU:C:1985:264, punkt 24; 18. juuni 1987. aasta kohtuotsus Lebon, 316/85, EU:C:1987:302, punkt 13, ja 20. juuni 2013. aasta kohtuotsus Giersch jt, C-20/12, EU:C:2013:411, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 41 Sellest järeldub, et lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena ja mis on ette nähtud SGB IX-s, kujutab endast sotsiaalset soodustust määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tähenduses.
- 42 Kolmandaks olgu rõhutatud, et see säte on sotsiaalsete soodustuste andmise spetsiifilises valdkonnas ELTL artiklis 45 tagatud võrdse kohtlemise põhimõtte konkreetne väljendus ning seetõttu tuleb seda tõlgendada samamoodi nagu viimati nimetatud artiklit (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus PF jt, C-830/18, EU:C:2020:275, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Kõnealune võrdse kohtlemise põhimõtte keelab nii otsese diskrimineerimise kodakondsuse alusel kui ka igasuguse kaudse diskrimineerimise, mis mõne muu tunnuse järgi vahet tehes toob faktiliselt kaasa samasuguse tagajärje (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus PF jt, C-830/18, EU:C:2020:275, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 44 Selline elukohatingimus, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille asjaomase liikmesriigi õigusnormid seavad tingimuseks, et saada lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, võib aga oma olemuselt mõjutada pigem teises liikmesriigis elavaid piirialatöötajaid, mistõttu kujutab see endast kaudset diskrimineerimist, mis kuulub määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 kohaldamisalasse (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus PF jt, C-830/18, EU:C:2020:275, punktid 31 ja 32 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 45 Seetõttu kujutab selline riigisisene õigusnorm, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mis seab teatavad töötajad ebasoodsamasse olukorra ainuüksi seetõttu, et nad on valisid oma harilikuks viibimiskohaks teise liikmesriigi, endast töötajate liikumisvabaduse piirangut ELTL artikli 45 tähenduses, kuna isegi vahet tegemata kohaldatuna võib see takistada või pärssida liikmesriigi kodanikust töötaja lahkumist tema päritoluriigist, et kasutada oma vaba liikumise õigust (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus PF jt, C-830/18, EU:C:2020:275, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 46 Euroopa Kohtu praktika kohaselt saab töötajate liikumisvabaduse piirangut lubada ainult juhul, kui see on objektiivselt põhjendatud. Selleks, et olla põhjendatud, peab see olema taotletava õiguspärase eesmärgi saavutamiseks sobiv ega tohi minna kaugemale sellest, mis on eesmärgi saavutamiseks vajalik (vt selle kohta eelkõige 13. detsembri 2012. aasta kohtuotsus Caves Krier Frères, C-379/11, EU:C:2012:798, punkt 48, ning 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus PF jt, C-830/18, EU:C:2020:275, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 47 Käesoleval juhul väidab Saksamaa valitsus, et põhikohtuasjas kõne all olevat elukohatingimust põhjendab eesmärk tagada esiteks tegelik seos sellise lõimimisabi taotleja, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ja seda abi andva liikmesriigi vahel ning teiseks riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi finantstasakaal.
- 48 Sellega seoses olgu meenutatud, et riigisisese õigusnormi taotletavad eesmärgid – tagada puudega lastele õpiabiteenustena antava lõimimisabi taotleja ja pädeva liikmesriigi vaheline tegelik seos ning säilitada riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi finantstasakaal – on üldjuhul õiguspärased eesmärgid, mis võivad õigustada piiranguid töötajate liikumisvabadusele (vt selle kohta eelkõige 25. juuli 2018. aasta

kohtuotsus A (abi puudega inimesele), C-679/16, EU:C:2018:601, punkt 69 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 49 Selline elukohatingimus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, läheb siiski kaugemale sellest, mis on vajalik, et saavutada need eesmärgid. Nimelt on Euroopa Kohtu praktika, et kuna piirialatöötajad panustavad vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalpoliitika rahastamisse, arvestades selles riigis töötamise alusel nende makstavaid makse ja sotsiaalkindlustusmaksid, peab neil olema õigus muu hulgas sotsiaalsetele soodustustele selle riigi kodanikest töötajatega samadel tingimustel (vt selle kohta eelkõige 16. mai 2024. aasta kohtuotsus Hocinx, C-27/23, EU:C:2024:404, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 50 Selles suhtes on olemas tegelik ja piisav seos sellise lõimimisabi taotleja, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ja pädeva liikmesriigi vahel, ning see võimaldab liikmesriigil tagada, et kõnealuse hüvitise maksmisega seonduv majanduslik koormus ei oleks ebamõistlikult suur (vt analoogia alusel 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus A (abi puudega inimesele), C-679/16, EU:C:2018:601, punkt 71 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 51 Lisaks, kuivõrd Saksamaa valitsus rõhutab vajadust võtta arvesse puudega inimese sotsiaalset keskkonda, tagamaks, et lõimimisabi vastab täpselt tema individuaalsetele erivajadustele, ja seega selleks, et oleks võimalik kontrollida abi tõhusust ja mõju, siis piisab, kui märkida, et eelotsusetaotlusest nähtub, et nimetatud abi on mitterahaline hüvitis, mida antakse Saksamaa territooriumil puudega lapse kooliskäimise puhul, mistõttu Saksamaa asutused on täiesti võimelised tegema kõiki selliseks individualiseerimiseks vajalikke kontrole, isegi kui lapse ja tema vanemate harilikuks viibimiskohaks on teine liikmesriik. Lisaks ei selgita Saksamaa valitsus igal juhul, kuidas on riigi territooriumil elamine sellise mitterahalise hüvitise individualiseerimiseks vajalik.
- 52 Teisele küsimusele tuleb järelikult vastata, et määruse nr 492/2011 artikli 7 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm, mis seab liidu kodanikust piirialatöötaja puudega lapsele õpiabiteenustena antava lõimimisabi saamise tingimuseks selle, et see laps elab selle riigi territooriumil, kuna see tingimus läheb kaugemale sellest, mis on vajalik, et saavutada selle regulatsiooniga taotletavad eesmärgid.

Kolmas küsimus

- 53 Arvestades teisele küsimusele antud vastust, ei ole kolmandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 54 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse sama kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kümnes koda) otsustab:

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 988/2009, artiklit 3

tuleb tõlgendada nii, et

selline hüvitis nagu sotsiaalkindlustusseadustiku IX köites (Neuntes Buch Sozialgesetzbuch) ette nähtud lõimimisabi, mis antakse puudega lastele õpiabiteenustena, ei kuulu määruse nr 883/2004, mida on muudetud määrusega nr 988/2009, esemelisse kohaldamisalasse, kuna selle hüvitise andmine ei sõltu objektiivsete tingimuste täitmisest, vaid põhineb asjaomase isiku vajaduste individuaalsel hindamisel liikmesriigi pädeva asutuse poolt.

2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta määruse (EÜ) nr 492/2011 töötajate liikumisvabaduse kohta liidu piires artikli 7 lõiget 2

tuleb tõlgendada nii, et

sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm, mis seab liidu kodanikust piirialatöötaja puudega lapsele õpiabiteenustena antava lõimimisabi saamise tingimuseks, et see laps elab selle riigi territooriumil, kuna see tingimus läheb kaugemale sellest, mis on vajalik, et saavutada selle regulatsiooniga taotletavad eesmärgid.

Allkirjad

* Kohtumenetluse keel: saksa.